

Missie geslaagd: heel Nederland veroverd!

Jan Smit

Inleiding

In 2003 is de toenmalige stand van zaken rond de veldwespen *Polistes dominula* (Christ, 1791) en *P. biglumis* (Linnaeus, 1758) in Nederland beschreven (Smit 2003). Van beide soorten werd vermeld dat ze zich in ons land aan het uitbreiden waren, gebaseerd op de gegevens tot en met 2002. Dat artikel eindigde destijds met een oproep om waarnemingen en vangsten van deze beide veldwespen door te geven. Als hulp bij het waarnemen was een determinatietabel in het artikel opgenomen. Aan die oproep hebben velen gehoor gegeven, alleen al op de website Waarneming.nl zijn van 2004 tot oktober 2011 bijna 1100 waarnemingen gemeld van veldwespen. Deze zijn echter niet allemaal gevalideerd, alleen degene die van een herkenbare foto voorzien zijn. In het databestand van EIS-Nederland zijn vanaf 2002 in totaal zo'n 300 waarnemingen van de beide *Polistes*-soorten toegevoegd. Zo langzamerhand is het tijd om opnieuw de balans op te maken omtrent de verspreiding van de beide veldwespen in Nederland.

Polistes dominula

In de jaren volgend op de publicatie in 2003 hebben we de opmars van de Franse veldwesp *Polistes dominula* behoorlijk goed kunnen volgen aan de hand van de ingebrachte waarnemingen. In 2003 was de Franse veldwesp al een vaste gast in de stedelijke gebieden in Midden Limburg (Anonymus 2004). In 2005 werd het eerste nest in Zeeuws-Vlaanderen gevonden (Calle 2007). De uitbreiding in Zeeland is in 2008 al goed te zien in het boek 'Bijen en wespen in Zeeland' (Calle & Jacobusse 2008). In Limburg en een groot deel van Gelderland is de opmars goed in kaart gebracht door een veelheid aan waarnemingen. Opvallend is dat er van de Veluwe geen meldingen zijn. Tijdens een inventarisatie van de bijen en wespen in het Deelerwoud in 2007 en 2009 is deze wesp daar ook niet aangetroffen. Uit de rest van Nederland zijn er veel minder waarnemingen dan uit de drie hiervoor genoemde provincies. Pas in 2007 verschijnt er een publicatie met de eerste meldingen uit Noord-Brabant (Peeters 2007). Uit het westen (Noord- en Zuid-Holland), Flevoland en de drie noordelijke provincies zijn er slechts mondjesmaat meldingen van deze veldwesp. Uit Friesland is er slechts één, niet gevalideerde, melding op Waarneming.nl (Fig. 1).

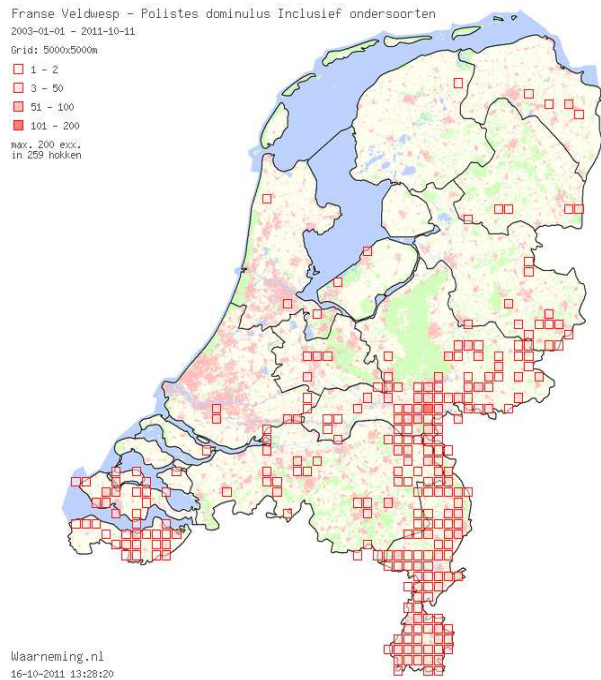

Fig. 1. Alle waarnemingen van *Polistes dominula* in Nederland op Waarneming.nl, gevalideerd en ongevalideerd.

Op Waarneming.nl staan vanaf 2004 ruim 1050 meldingen van *Polistes dominula* (niet allemaal gevalideerd). Opvallend is de 'explosie' aan waarnemingen vanaf 2009, in dat jaar zijn er 230 waarnemingen geplaatst, in 2010 waren dat er 297 en in 2011 zijn dat er 293. Uit deze laatste drie jaar komt driekwart van de waarnemingen.

Op 22 september 2011 ontving ik van EIS enkele foto's met de vraag of ik de bijen en wespen, die daar op afgebeeld waren, van een naam kon voorzien. Op één van de foto's was een vrouwtje van *Polistes dominula* te zien (Fig. 2). Die foto was genomen op Zuiderduin, dat ligt iets ten zuiden van Rottumeroog in de Waddenzee, gemaakt door Mark Zekhuis, op 20 augustus 2011 (pijl in figuur 3). Daarmee kunnen we dus stellen dat *Polistes dominula* heel Nederland 'veroverd' heeft, hetgeen wordt bevestigd door het verspreidingskaartje (Fig. 3). Door hun expansiedrift haalden deze wespen zelfs de (regionale) pers (Jansen 2011).

Fig. 2. Vrouwtje van *Polistes dominula* op Zuiderduin, ten zuiden van Rottumeroog.
Foto Mark Zekhuis.

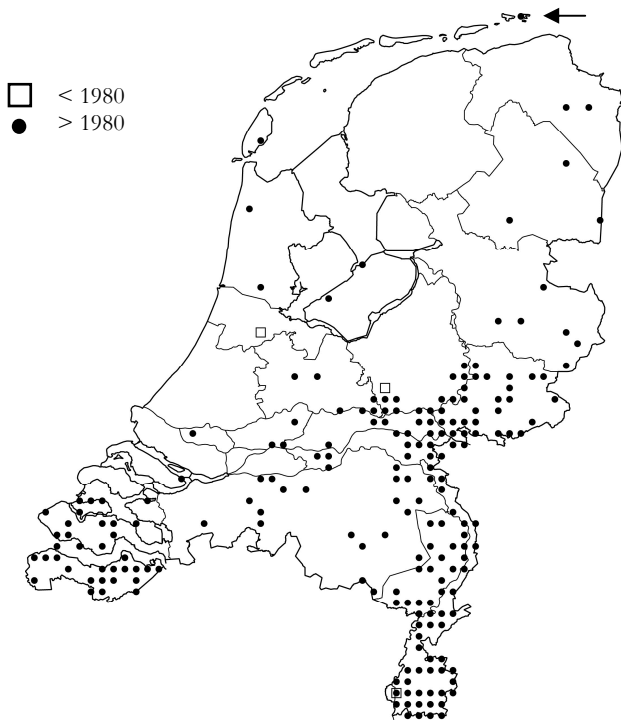

Fig. 3. Waarnemingen van *Polistes dominula* in Nederland. Bron: database van EIS-Nederland.

Polistes biglumis

Met de bergveldwesp *Polistes biglumis* is het veel minder voortvarend gegaan. De soort was tot 2002 bekend van het uiterste zuiden en van de zuidwestkant van Zuid-Limburg, langs de Maas. In 2002 is er in deze regio een nest gevonden, tussen Epen en Cottessen (Anonymus 2003). De eerste waarneming buiten Zuid-Limburg komt in 2005 uit Midden-Limburg, langs de spoorlijn tussen Weert en Budel (Anonymus 2006). In de jaren daaropvolgend zijn er meer waarnemingen uit deze regio: in 2006 uit Meijel (Slaats 2007), in 2008 uit

het Leudal, in 2009 uit Nationaal park de Meinweg (Waarneming.nl). Ook in 2010 is *Polistes biglumis* op verschillende plekken gevonden in Midden-Limburg; bij Thorn (Anonymus 2011), Echt en Ohé en Laak (Waarneming.nl). Uit 2011 zijn er op Waarneming.nl meldingen van Montfort, Paarlo, Susteren en uit de Meinweg. Uit augustus 2011 is er een melding op Waarneming.nl uit Afferden in Noord-Limburg. Tot 2011 zijn alle waarnemingen van de bergveldwesp uit de provincie Limburg. De meest noordelijke vondst was eveneens geplaatst op Waarneming.nl en werd per e-mail aan de auteur doorgegeven. Tjibbe Hunink,

een boswachter uit de Achterhoek, had een nest van *Polistes biglumis* gevonden bij Doetinchem. Deze melding werd op 15 augustus geplaatst op deze website. Een dag later (16-8) werden detailfoto's toegevoegd, waardoor de soort duidelijk te herkennen is (Fig. 4). Figuur 5 geeft de verspreiding van *Polistes biglumis* weer tot en met 2011.

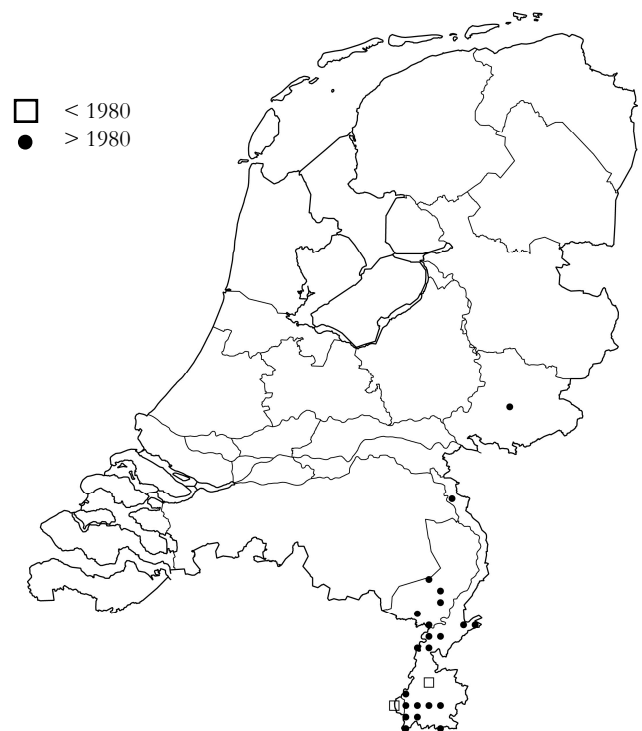

Fig. 5. Waarnemingen van *Polistes biglumis* in Nederland. Bron: database van EIS-Nederland.

Fig. 4. Vrouwtje van *Polistes biglumis* bij Doetinchem. Foto Tjibbe Hunink.

Discussie

Polistes dominula komt in het hele land voor, maar is vooral goed vertegenwoordigd in het zuid-westen en (zuid-) oosten van ons land. Uit de westelijke en noordelijke provincies zijn slechts weinig waarnemingen bekend. Een verklaring hiervoor is niet voorhanden. Waardoor deze veldwesp wel veel in Zeeland en Limburg wordt waargenomen en heel weinig in het daar tussen liggende Brabant is onduidelijk. Ook de afwezigheid op de Veluwe, terwijl er uit de rest van Gelderland veel waarnemingen zijn, is opvallend. Uit de waarneming op het onbewoonde Zuiderduin blijkt dat de afwezigheid van menselijke bewoning niet een reden hiervoor is. Wat dat betreft is er nog wel het een en ander verder te onderzoeken. Interessant kan ook zijn de uitbreiding in het westen en noorden van ons land te blijven volgen.

Polistes biglumis maakt in 2011 in twee stappen een flinke sprong naar het noorden, vanuit Midden-Limburg via Noord-Limburg tot in de Achterhoek. De laatste waarneming zou ook een uitbreiding naar het westen kunnen zijn, indien deze veldwesp zich vanuit Duitsland hier gevestigd heeft. Van onze Duitse collega's zijn er echter geen signalen binnen gekomen, dat deze soort zich daar aan het uitbreiden is. Uit Nordrhein-Westfalen is slecht één recente vondst bekend, ter hoogte van België. Het nest bij Doetinchem kan ook een gevolg zijn van het verslepen van een koningin, bijvoorbeeld in een caravan. De vondst uit Noord-Limburg doet echter vermoeden dat de uitbreiding van deze soort vanuit het zuiden komt. We zullen ook deze soort op de voet blijven volgen in de komende jaren.

Literatuur

- Anonymus, 2003. Leuke waarnemingen in 2002. – Bzzz, Nieuwsbrief Sectie Hymenoptera 17: 18.
- Anonymus, 2004. Leuke waarnemingen in 2003. – Bzzz, Nieuwsbrief Sectie Hymenoptera 19: 20.
- Anonymus, 2006. Leuke waarnemingen in 2005. – Bzzz, Nieuwsbrief Sectie Hymenoptera 23: 14.
- Anonymus, 2011. Leuke waarnemingen in 2010. – HymenoVaria 2: 7.
- Calle, L., 2007. Een nest van de Franse veldwesp (*Polistes dominulus*) nader bekeken. - Bzzz, Nieuwsbrief Sectie Hymenoptera 25: 20-21.
- Calle, L. & C. Jacobusse, 2008. Bijen en wespen in Zeeland. - Fauna Zeelandica deel 4, Het Zeeuwse Landschap, 191 p.
- Jansen, G., 2011. Franse veldwespen zijn weinig agressief, maar veroveren wel ons land. - De Gelderlander 12-4-2011: 29.
- Peeters, T.M.J., 2007. Wespen langs het spoor in Tilburg. Met een portret van de Franse veldwesp. - De Oude Ley 29(2): 25-33.
- Slaats, J., 2007. Bergveldwesp in Meijel. - Natuurhistorisch Maandblad 96(5): 135-136.
- Smit, J., 2003. De veldwespen *Polistes dominulus* en *P. biglumis* rukken op in Nederland (Hymenoptera: Vespidae). - Nederlandse Faunistische Mededelingen 18: 81-88.

Summary

We discuss the continued advance, since 2003, of both species of paper wasps: *Polistes dominula* and *Polistes biglumis*. *Polistes dominula* has reached the far northern parts of the Netherlands at Rottumerplaat. This species is found sporadically in the north and west of the country. *Polistes biglumis* has advanced from middle Limburg to the Achterhoek in 2011.